

Kåre Lauring

**Slaverne dansede og holdt sig lystige – En fortælling om den danske slavehandel
Gyldendal 2014**

368 sider, smukt illustreret

kr. 300

I perioden mellem 1500 og 1867 overførtes skønsmæssigt 12,5 million vestafrikanske slaver til Amerika. Af dem fragtedes mere end 85.000 på danske skibe. Over en langt længere periode, helt tilbage siden 700-tallet, overførtes langt flere østafrikanske slaver til de arabiske lande, hvor de forsvandt i fyrstepaladser, haremmen og andre slaveforhold. Nærværende bog handler om alle disse slaver, men mest om den slavehandel, der gennemførtes med danske skibe. Lad det være sagt med det samme: Det er der kommet en både smuk og indholdsrig bog ud af. Vel fortalt, vel researchet og vel præsenteret.

Bogens hovedtitel er et uddrag fra den 9. april 1764 i skibsjournalen på det danske slaveskib, fregatten Christiansborg. Et udsagn, der underforstår, at så længe slaverne dansede og holdt sig lystige, gjorde de ikke oprør. Men det er såmænd også det eneste lystige element i Kåre Laurings bog. Eller for at citere forfatterens egne og så rigtige ord:

”Der er ingen grænser for den ondskab vi mennesker, dengang som nu, er i stand til at udvise overfor hinanden. Når det gælder slavehandelen, optrådte alle involverede, europæerne, araberne og afrikanerne lige rædselsvækkende, og ingen af parterne kan klandre den anden for at udvise en særlig ondskab”.

Citatet er Kåre Laurings konklusion. Lad mig for egen regning tilføje: Med et moderne udtryk var arabernes og europæernes overgreb på det sorte Afrika intet mindre end en forbrydelse mod menneskeheden.

Historikeren Kåre Lauring (f. 1947) er søn af den i sin tid både elskede og forkætrede historiefortæller Palle Lauring (1909-96). Lige så afholdt faderen var i brede folkelige kredse, lige så latterliggjort var han blandt faghistorikere. Skammeligt for vor stand! Husker selv fra min studietid i 1960'erne på Aarhus Universitet historier om, hvordan Palle Lauring havde været inviteret i Historisk Forening med det ene formål at blive faglig nedgjort på grundlag af et netop udkommet bind af hans stort anlagte danmarkshistorie. Omhandlende middelalderen.

Som far så søn. Også Kåre Lauring vil gerne fortælle en god historie (jfr. bogens undertitel – ”En fortælling” osv.), og han dokumenterer det suverænt og til fulde i den foreliggende bog. Men tiderne er i dag med den gode historiefortæller. Afstanden mellem forskning og formidling er heldigvis mindre i dag. Det er blevet mere velset på bjerget at formidle både egne og andres forskningsresultater. En stribe af yngre historikere har gennem de seneste årtier dokumenteret, at gedigen forskning og fortælleglæde udmærket kan forenes. Og Gud ske lov for det. Vort fag kan kun blive bedre og mere nyttigt gennem denne symbiose.

Efter forfatterens udsagn har den foreliggende bog været længe undervejs. Det er den formodentlig kun blevet bedre af. Bogen bygger på et solidt og internationalt litteratur- og kildegrundlag. Den er i det store og hele velfortalt. Selv om den mere omstændelige mundtlige form i enkelte kapitler, især i starten, afspejler sig lidt rigeligt i den skriftlige

bogform. Men det er småting i forhold til bogens samlede substans.

Allerede 1987 havde Lauring udgivet bogen ”Rejsen til Madagaskar” - om den engelske slavehandler Charles Barringtons rejse 1737-39 med det Vestindisk-guinesisk Kompagnis skib, ”Grevinden af Laurvigen”. Den handlede om nogle enkelte personer, et bestemt skib og en enkelt rejse. Men Kåre Laurings endelige mål var at give en beskrivelse af den samlede danske slavehandel, som var sat ind i en international sammenhæng, og som vurderede den internationale slavehandel som økonomisk forretning. Med andre ord, var den lønsom?

Dette tema havde Lauring allerede behandlet i to artikler i Handels- og Søfartsmuseets årbog 2010 og 2011. Museet har siden 2013 heddet M/S Museet for Søfart og har været Laurings arbejdsplads som museumsinspektør gennem en generation. Fra hans i øvrigt righoldige produktion kan nævnes et par meget roste bøger om København og københavnere.

I samklang med andre historikere kunne han i de ovennævnte artikler konstatere, at slavehandelens lønsomhed, alt taget i betragtning, var ringe. På baggrund af parametre som de foretagne investeringer og de store tab, ikke blot af skibe og ladning, men også af menneskeliv i form af slaver og mandskab. Disse resultater er naturligvis indarbejdet i den foreliggende bog. Lønsomhed er naturligvis en vanskelig størrelse at omgås i fortiden. Var landbruget lønsomt i 1700-tallet? Var slaveriet? Tænkte man overhovedet i de termer i datiden? Al den stund f.eks. de herlighedsværdier, der var knyttet til overklassens liv i såvel byen som landet vanskelig kan værdisættes. Det samme gælder den florissante periode i danmarkshistoriens 1700-tal.

Hverken et ord som lønsomhed eller andre økonomiske overvejelser indgik med garanti i det tankegods, som afrikaneren var i stand til at mobilisere, når han eller hun sammen med hundreder af andre prøvede at komme til sig og samle sine tanker, stuvet sammen i bunden af et slaveskib og på vej over Atlanten. Berøvet sin familie, sin ejendom og sin værdighed. Han/hun var uvidende om den sindrige og udspekulerede trekantandel, som han nu var en del af. En handel, der bragte våben og alskens tingeltangel til Guinea-kysten. Som bragte slaver derfra til Den nye Verden, hvor de indgik i de vestindiske og amerikanske sukkerrørsplantager. Og hvorfra slaveskibene gjorde trekanten færdig ved at fragte ikke blot sukkerrør, men også kaffe, tobak og bomuld til Europa.

Lauring har ordnet sit stof stramt i fire overordnede kapitler. Det første omhandler kronologisk den internationale transatlantiske slavehandel i perioden 1444 til 1625. Andet kapitel tager sig af den danske slavehandel 1625-1787, fulgt op i kapitel 4 med slutfasen i den danske slavehandel, årene 1788-1807. Mens disse kapitler er kronologiske, er det mellemliggende store, originale og uhyre interessante kapitel 3 mere tematisk ordnet. Her behandler forfatteren, som slavehandel også handlede om, ”nemlig skibe og sejlads, køb og salg, sygdom og død, oprør og mytteri og ikke mindst – det, der var centrum for det hele – slaver og søfolk”, (side 141).

I dette uhyre stofrige og spændende kapitel 3 følger vi fregatten Christiansborg, suppleret med et væld af oplysninger om og fra andre slaveskibe, fra afgang i København i juni 1766, lastet med våben og et væld af vidt forskellige varer. Ad trekantsruten fra København

og til Guinea-kysten i Vestafrika. Derfra til St. Croiz og til hjemkomsten til København 15 måneder senere - i september 1767. Mange farer og udfordringer truede datidens sejlskibe undervejs. For lidt eller for meget vind allerede i de danske farvande eller i Nordatlanten. Måske endog havari. Sygdom og død. Arabiske pirater fra de nordafrikanske stater på lur udfør Gibraltar var en konstant fare, der kunne føre slaveskibets mandskab i langvarigt slaveri i Nordafrika. Og en kostbar last ville gå tabt.

På Guinea-kysten skulle handelsskibet bygges om til slavetransport – en større opgave, der tog megen tid. Materialer og tømmer havde man bragt med fra København. Men også de mange og forskelligartede varer skulle bringes i land i små både. Dernæst kunne slaverne føres ombord, bundtes, sorteres og anbringes – igen en langsommelig affære. Det var sorte høvdinge og konger, der havde tilvejebragt slaverne ved krig eller kidnapning og efterfølgende ført dem til forterne på kysten. Ofte over en afstand af tusind kilometer. Undervejs havde slaverne måske skiftet ejer flere gange og prisen på dem forøget væsentligt. De sorte ledere blev meget fortørnede, hvis de hvide på egen hånd formastede sig til at indfange eller kidnappe slaver. Ikke blande sig i hinandens forretninger.

På Guinea-kysten skulle man endvidere proviantere, nu til både besætning og ca. 300 slaver. Lauring bringer side 233, ganske vist fra et andet skib, en fortegnelse over den indkøbte proviant: 500 pund ris, 2.300 stk. yamsfrugter, 4 ankre citronsaft, 800 stk. æbler, 2 tønder løg, 20 stk. geder, 6 stk. svin, 250 stk. høns og 14.000 stk. brænde. Unægtelig en broget last.

Dødeligheden var uhyggelig høj blandt de hvide på slavekysten. Tilmed kunne opholdet på den usunde kyst godt snige sig op til at strække sig over 6 måneder. Jeg lader her forfatteren få ordet, også som illustration af hans fine episke fortælle teknik:

”Langt om længe var det tid til at sætte sejlene og komme fri af den smukke men også sundhedsfarlige kyst, der lå derinde i morgensolen bag den skummende brænding. Proviant til slaver og besætning var taget ombord og pakket ned. Det aftalte antal slaver var blevet indkøbt, brændemærket og modtaget på skibet, og alle mandeslaverne samt særligt udvalgte blandt kvinderne var lagt i lænker på mellemdækket. Mandskabet havde været i land en sidste gang. En gudstjeneste var blevet afholdt, og kaptajnen havde fra guvernementet fået udleveret, hvad han skulle have med af papirer”, (side 239).

Foran lå nu ad passaten den lange tur over det store Atlanterhav - den sværeste og økonomisk afgørende del af rejsen. Med de mange slaver, der helst skulle slippe levende over, så de kunne blive solgt for en god pris i Vestindien. Slaveoprør undervejs var naturligvis en altid latent risiko. De kunne ikke bare slås ned for enhver pris. Det ville slaveejerne ikke bryde sig om. Der måtte fares med lempe. Maden ombord kunne blive sparsom, måske fordi den undervejs blev delvist fordærvet. I så fald måtte mandskabet holde igen, slaverne skulle for enhver pris nødig miste deres gode huld, inden de nåede frem til St. Croiz.

Den engelske skibskirurg Thomas Trotter, der i øvrigt var med til at indføre citrus mod den frygtede skørbug i den engelske flåde i slutningen af 1700-tallet, fortæller følgende om slavernes liv ombord:

”Hver enkelt af dem var tildelt mindre plads, end hvis de havde ligget i en kiste. Normalt

blev de lagt på ryggen, en nogle gange blev de lagt på siden som skeer, den ene efter den anden, og lå så tæt, at man ikke kunne bevæge sig uden at træde på dem, men de var jo blot slaver. Enkelte humane søfolk tog dog skoene af, før de trådte hen over dem, så de ikke skadede dem. Stanken nede hos negrene var så tyk og rådden, at man oplevede slaver, der blev ført ned i lasten stærke og sunde om aftenen, men som næste morgen var døde. En slavehandler fortalte, at hans skjorte, efter at han kun havde været 10 minutter nede i lasten, var så våd, som havde den været dyppet i en spand med vand”, (side 263).

Kåre Lauring har foræret sit læserpublikum en lækkerbissen af en bog. Såvel i form som i indhold. Længe var den undervejs, men jeg er sikker på, at ventetiden har været med til at gøre bogen så helstøbt, som den fremtræder. De mange og skønne gengivelser af samtidige illustrationer fuldender kun dette smukke indtryk. Tillykke til såvel forfatter som forlag.